

УДК 681.518.54

Зінченко А.О. здобувач освітньо-наукового ступеня PhD спеціальності 292 МЕВ
Науковий керівник: Луцишин З.О., д.е.н, професор кафедри міжнародних фінансів
(Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана)

МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОНД – КЛЮЧОВИЙ ГРАВЕЦЬ У ГЛОБАЛЬНІЙ ФІНАНСОВІЙ АРХІТЕКТУРІ

В умовах сучасної глобалізації, де економічні взаємозв'язки між країнами стають дедалі тіснішими, кожна дія окремого суб'єкта міжнародної економіки має значний вплив на інші. Це підкреслює важливість створення наднаціональних інституцій, які здатні координувати зусилля країн для вирішення спільних проблем. Зростаючий взаємозв'язок між державами спричинив необхідність формування міжнародної інституційної інфраструктури, зокрема міжнародних та регіональних валютно-кредитних організацій. Однією з ключових таких інституцій став Міжнародний валютний фонд (МВФ), заснований у 1944 році в рамках Бреттон-Вудської конференції [1]. На сьогодні МВФ об'єднує 190 країн, його штаб-квартира розташована у Вашингтоні, США. Ключовими фігурами, які вплинули на формування МВФ, були Джон Мейнард Кейнс (Велика Британія) і Гаррі Декстер Уайт (США). Зараз організацію очолює Крістіна Георгієва (Болгарія), яка стала виконавчим директором у 2019 році.

Міжнародні валютно-фінансові організації (МФО) стали важливим елементом економічного співробітництва після Другої світової війни. Однією з найстаріших таких установ є Банк міжнародних розрахунків (BIS), заснований 17 травня 1930 року, тоді як МВФ і Світовий банк виникли після Бреттон-Вудської конференції 1944 року. Їх створення стало реакцією на кризові події міжвоєнного періоду, зокрема Велику депресію, і було спрямоване на забезпечення стабільності глобальної економіки [2]. Серед завдань МВФ: підтримка стабільності валютних курсів, надання кредитів країнам-членам, які стикаються з проблемами платіжного балансу, координація політик, спрямованих на стійкий економічний розвиток, моніторинг глобальної фінансової стабільності.

З 1980-х років МВФ відіграє ключову роль у підтримці країн, які переживають фінансові кризи. Наприклад, під час азійської фінансової кризи 1997-1998 років МВФ надав фінансову допомогу в обсязі понад 110 мільярдів доларів США країнам Південно-Східної Азії. У 2020 році, під час пандемії COVID-19, фонд мобілізував близько 250 мільярдів доларів США для підтримки країн із низьким і середнім рівнем доходу. МВФ є міжнародною організацією, яка діє за принципами багатосторонності [3]. Його членами можуть бути лише суверенні держави, які зобов'язуються дотримуватися норм і правил організації. В основі функціонування МВФ лежить квота, яка визначає фінансовий внесок країни-члена і водночас її голоси в прийнятті рішень. Найбільшими акціонерами фонду є США (16,5% голосів), Японія, Китай, Німеччина та Франція. Рішення в МВФ приймаються Радою виконавчих директорів, що складається з 24 представників. Ключовими функціонерами в історії фонду були: Домінік Стросс-Кан (2007-2011), який ініціював реформи для збільшення фінансування країн, що розвиваються; Крістін Лагард (2011-2019), яка приділяла увагу питанням гендерної рівності та реформуванню квот [4].

МВФ, який позиціонує себе як ключовий інструмент стабілізації глобальної економіки, нерідко опиняється в епіцентрі гострої критики. Основними претензіями до діяльності фонду є жорсткі умови кредитування, непрозорість ухвалення рішень, ігнорування локальних особливостей країн-позичальників, а також негативні соціальні наслідки його політики. На думку критиків, МВФ часто діє в інтересах розвинених країн, залишаючи поза увагою інтереси тих, хто найбільше потребує допомоги.

Одна з головних претензій до МВФ – це надмірна жорсткість умов до позичальників які отримують кредити [5]. Ці умови часто передбачають зменшення

державних витрат, скорочення соціальних програм, лібералізацію ринків і приватизацію державних підприємств. Наприклад, у Греції під час боргової кризи (2010–2015 роки) вимоги фонду включали масштабне скорочення пенсій і підвищення податків, що призвело до зниження реальних доходів населення на 30%. Безробіття серед молоді тоді перевищило 50%, а загальний рівень безробіття сягнув 27% [6]. Такі заходи викликали масові протести, політичну нестабільність і загострили економічну депресію. В Україні під час реалізації програми МВФ у 2015 році однією з умов надання фінансування було підвищення тарифів на комунальні послуги. У результаті вартість газу для населення зросла на 280%, що значно погіршило фінансовий стан домогосподарств. Хоча ці реформи були спрямовані на стабілізацію бюджету, вони викликали різке невдоволення населення.

Країни, які звертаються до МВФ, нерідко потрапляють у пастку залежності від зовнішнього фінансування. Наприклад, Аргентина за останні 20 років отримала понад 50 кредитів від фонду, але так і не змогла подолати структурні проблеми в економіці. У 2022 році Аргентина отримала новий кредит у розмірі 44 мільярдів доларів, що викликало масові протести через вимоги скоротити державні витрати і зменшити субсидії на енергоносії [6]. Подібна ситуація спостерігається в Пакистані, де країна зверталася до МВФ 23 рази з 1958 року. Попри це, рівень боргового навантаження залишається критично високим, а економічні показники – нестабільними. Слід зауважити, що МВФ часто звинувачують у непрозорості ухвалення рішень. Голосування в організації залежить від квот країн-членів, які розподіляються на основі їхньої економічної потужності. США, наприклад, мають 16,5% голосів, що дозволяє їм фактично блокувати будь-які рішення, які потребують 85% підтримки. Для порівняння, всі африканські країни разом мають лише 6% голосів, хоча вони становлять понад 20% членів фонду. Така система викликає обурення, оскільки вона відображає інтереси розвинених країн, залишаючи країни, що розвиваються, без суттєвого впливу на політику фонду [6].

Попри свою важливу роль у глобальній фінансовій системі, МВФ потребує глибоких реформ. Для забезпечення своєї ефективності фонд має враховувати локальні особливості країн-позичальників, зменшувати негативні соціальні наслідки своїх програм і підвищувати прозорість у прийнятті рішень. Тільки тоді МВФ зможе виконувати свою місію не лише як інструмент стабілізації, а й як організація, що сприяє сталому розвитку й соціальній справедливості.

Список використаних джерел:

1. Міжнародна економіка / [Гронтковська Г.Е., Ряба О. І., Венцурик А.М., Красновська О.І.]. – К.: «Центр учбової літератури», 2014. - 384 с.
2. Bank for International Settlements (BIS) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.bis.org/> (дата звернення 10.11.2024).
3. Скрипник О.М. Історія міжнародних організацій: [навчальний посібник] / О.М. Скрипник– Умань: ПП Жовтий О.О., 2011 – 226 с.
4. Патица Н.І. Міжнародні валютно-кредитні відносини: [навчальний посібник] / Н.І. Патица. - К.: Знання, 2012. - 566 с.
5. P. Preston. The Summit: The Biggest Battle of the Second World War review – history with scholarship and verve / P. Preston // The Guardian, 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/books/2014/jun/15/the-summit-biggest-battle-second-world-war-review-ed-conway-scholarship-and-verve> (дата звернення 10.11.2024). – Назва з екрана.
6. The International Monetary Fund (IMF) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/about.htm> (дата звернення 10.11.2024).